

CONTRIBUȚII LA ISTORIA UNUI MONUMENT DOBROGEAN ÎNCHINAT LUI MIRCEA CEL BĂTRÂN

În întreaga epocă modernă, dominată de idealurile de unitate și independență națională atât de scumpe românilor, figura unuia dintre cei mai străluciți voievozi pe care i-a avut Țara Românească, Mircea cel Bătrân, viteaz în război, iscusit diplomat în timp de pace, bun organizator și cârmuitor de țară, a avut putere de simbol.

După cum bine se știe, în vremea lui Mircea - pe care poetul Dimitrie Bolintineanu îl asemuia cu o „stâncă împotriva căreia se sparse fulgerele tiranului Baiazid”¹ -, Țara Românească a atins cea mai mare întindere din toate timpurile. Faptul este probat și de binecunoscutul și impunătorul titlu pe care-l poartă și cu care se mândrește domnitorul: „Io Mircea, mare voievod și domn, [...] stăpânind și domnind toată țara Ungrovlahiei și părțile de peste munți, încă și spre părțile tătarești, și Amlașului și Făgărașului herțeg și Banatului de Severin domn și de amândouă părțile de peste toată Dunărea și până la Marea cea Mare și cetății Dârstorului stăpânitor”².

Mai mult, în două documente latine din 1390 și 1391, Mircea cel Bătrân se intitulează chiar „*terrarum Dobrodictii despotus*”³.

În același timp, așa cum remarca istoricul Alexandru D. Xenopol, „Mircea, în tot timpul domniei sale, de un gând fusese frământat, o țință avusese în toată activitatea lui, dobândirea neatârării”⁴. Stau mărturie strălucitele sale victorii militare asupra turcilor - deși raportul de forțe era inegal -, îndelungata sa rezistență, până aproape de sfârșitul domniei, în fața expansiunii otomane și, mai cu seamă, importantul rezultat al acestei rezistențe: păstrarea ființei statului muntean.

După reintegrarea străvechiului pământ al Dobrogei în componența teritoriului României, pe temeiul legii scrise, dar și al celei nescrise, în urma războiului pentru cucerirea independenței de

* e-mail: mioara.ste.ionita@gmail.com.

¹ Dimitrie Bolintineanu, *Vieța lui Vlad Țepeș Vodă și Mircea Vodă cel Bătrân*, București, 1863, p. 85.

² Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*, București, 1971, p. 281

³ *Ibidem*.

⁴ Alexandru D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană*, vol. III, București, 1914, p. 120.

stat a țării noastre din 1877-1878, s-au înmulțit și accentuat preocupările legate de ridicarea unui monument închinat memoriei lui Mircea cel Bătrân chiar la gurile Dunării, unde fusese „stăpânitor”. Între încercările în acest sens demne de menționat se înscrie și cea a edililor orașului Tulcea, datând din ultimii ani ai secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Inițiativa aparține prefectului județului Tulcea din acea perioadă, Ioan Nenițescu, și se cuplează fericit cu o alta, aparținând aceluiași prefect, soldată cu ridicarea și a unui monument comemorând „reanexarea Dobrogei” în urma războiului pentru neatârnare. Lucrările pentru transpunerea în viață a ambelor proiecte s-au desfășurat paralel, așa cum și terminarea celor două monumente va avea loc în același an: 1901.

Locuitorii Tulcei, locuitorii întregului județ, ca și o serie de personalități politice și culturale din toată România, au îmbrățișat cu căldură și entuziasm ideea, sprijinind-o din punct de vedere material ori de câte ori a fost cazul. Întrucât ridicarea monumentului lui Mircea a implicat efectuarea unei serii de alte lucrări edilitare vizând amenajarea pieții ce va purta numele marelui voievod⁵, suma necesară a depășit-o pe cea solicitată de sculptorul Constantin Bălăcescu, respectiv 30.000 lei. Astfel încât, pe lângă listele de subscripție deschise inițial, Ioan Nenițescu este nevoit, în primăvara lui 1900, să solicite aprobarea Ministerului de Interne în legătură cu lansarea, de data aceasta a unui număr limitat de liste de subscripție pentru a acoperi, în întregime, costul lucrărilor și pentru „a se face inaugurarea lui (a monumentului - n.n.) cu pompa și solemnitatea cuvenită”⁶.

În colecția de Manuscrise a Bibliotecii Academiei Române se păstrează lista de subscripție nr. 11, datând din 27 mai 1900, destinată lui Dimitrie A. Sturdza. Adresându-se cunoscutului om politic, așa cum apelase la toți „bunii Români, să contribuiască la înălțarea monumentului [...] în amintirea marelui voievod Mircea Basarab cel Betrân, stăpânitorul de odinioară al Dobrogei”⁷, prefectul Ioan Nenițescu îi trimite, alăturat, lista de subscripție pe care urma să o completeze cu o sumă de bani, listă care, în stânga sus, are reproducă imaginea proiectului monumentului aflat în curs de realizare.

Dar, până a recurge la această modalitate oficială de strângere a sumei necesare, comitetul pentru adunarea și gospodărirea fondurilor destinate ridicării monumentului, inițiasse o serie de alte acțiuni în acest scop. Dintr-unul din zierele locale, „Istrul”, aflăm, de pildă, că,

⁵ „Istrul”, III, nr. 177, 30 mar. 1900, p. 1

⁶ Biblioteca Academiei Române, Cabinet manuscrise, Arhiva Sturdza, XVII, Varia 408-425, doc. 411.

⁷ *Loc. cit.*

pentru 19 februarie 1900, este anunțat a avea loc, în saloanele Primăriei din Tulcea, „balul dat pentru sporirea fondului ridicării monumentului marelui Voevod Mircea cel Bătrân”⁸. Se pare că rezultatele sunt mulțumitoare și că balul „a reușit pe deplin”, suma obținută din organizarea tombolei ridicându-se la 700 de lei, iar cea din vânzarea biletelor se presupunea a fi și mai mare⁹. În șirul manifestărilor înscrise sub același generic se înscrie și „serata dansantă” ce urma să aibă loc în ziua de 4 martie 1900, în sala Teatrului „Carmen Sylva” din Sulina¹⁰.

Același ziar, „Istrul”, făcea cunoscută, la 21 mai 1900, inițiativa unui artist tulcean, Theodor I. Nicolov, care „va da în curând o reprezentație de prestidigitațiune, magie, experienți chimici, fantasmagorie și teatru în beneficiul <<Monumentului Mircea cel Bătrân>>”¹¹. Și asemenea inițiative, suntem siguri, deși ne lipsesc încă datele, nu au rămas singulare.

Realizarea monumentului închinat memoriei viteazului domnitor muntean a fost încredințată, inițial, de către municipalitatea din Tulcea și comitetul constituit în acest scop, unui tânăr și talentat sculptor, George Vasilescu (1863-1893)¹². Din păcate, moartea prematură a artistului face ca problema să treneze un timp. Abia odată cu numirea lui Ioan Nenițescu în funcția de prefect al județului Tulcea, problema ridicării monumentului lui Mircea revine la ordinea zilei, iar cel desemnat să continue și definitiveze proiectul este sculptorul Constantin Bălăcescu.

Monumentul urma să se ridice la „încrucișarea stradelor Carol și Basarabilor”¹³ din Tulcea, unde urma să se deschidă o piață purtând numele voievodului. Lucrarea comporta modificarea toponimiei locului prin dărâmarea clădirii Căpităniei portului, deschiderea sau lărgirea unor străzi și construirea unei elipse în jurul statuii, destinată circulației trăsurilor.

Încă de la sfârșitul lunii ianuarie 1900, sculptorul Constantin Bălăcescu realizează, în gips, statuia lui Mircea cel Bătrân, ce urma să aibă o înălțime de trei metri, și trimite la Tulcea, pentru a fi văzute de către autoritățile locale și cetățenii orașului interesați, fotografiile acesteia¹⁴. Soclul statuii era proiectat a fi realizat dintr-o aglomerare de

⁸ „Istrul”, III nr. 172, 10 feb. 1900, p. 3.

⁹ *Loc. cit.*, nr. 174, 24 feb. 1900, p. 2.

¹⁰ *Loc. cit.*, nr. 175, 2 mar. 1900, p. 3.

¹¹ *Loc. cit.*, nr. 181, 21 mai 1900, p. 3.

¹² George Oprescu, *Sculptura românească*, București, 1965, p. 74.

¹³ „Istrul”, III, nr. 169, 27 ian. 1900, p. 3.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 170, 30 ian. 1900, p. 3.

pietre, având aspectul final de stâncă. În ce privește statuia, în februarie 1900, Constantin Bălăcescu pleacă deja la Milano¹⁵, pentru a o turna în bronz. Inaugurarea monumentului este fixată pentru luna mai, dorința autorităților locale fiind aceea de a transforma evenimentul într-o adevărată sărbătoare națională închinată memoriei lui Mircea cel Bătrân, la Tulcea, urmând să fie prezent cu acest prilej chiar Regele Carol I.

La 1 martie 1900, are loc festivitatea de punere a pietrei de temelie¹⁶, alături de un public numeros și de oficialitățile locale fiind invitate personalități culturale de seamă, între care și profesorul Constantin Moisil. S-au rostit cuvinte înflăcărate ce-l elogiau pe învingătorul de la Rovine și stăpânitorul Dobrogei, dar și faptele urmașilor luptătorilor lui Mircea, vitejii de la Plevna, Rahova și Smârdan, care, acoperindu-se de glorie, au câștigat neatârnamarea României și au readus pământul dintre Dunăre și Marea Neagră în hotarele Patriei Mamă. În final, după ce s-a dat citire documentului depus la temelia viitorului monument „închinat marelui și puternicului voevod Mircea cel Bătrân și cel Înțelept, care între anii 1386 și 1418 domnise peste această provincie, Dobrogea, din vechiu Românească și de străbunii noștri Romani, încă înainte de cucerirea Daciei stăpânită”¹⁷, muzica regimentului a intonat „Deșteaptă-te române!”. Presa din țară - înțelegând prin aceasta ziare de prestigiu ca „*Timpul*”, „*Constituționalul*” și „*La Roumanie*” - aprecia că „această ceremonie a fost o adevărată serbare și a îmbrăcat un caracter grandios”¹⁸.

Dar, dacă ridicarea stâncii pe care urma a fi așezată statuia lui Mircea se desfășura cu rapiditate, nu același lucru se putea spune despre celelalte lucrări edilitare și, în special, despre construirea elipsei din jurul monumentului. Așa încât, inaugurarea acestuia, fixată, inițial, pentru luna mai, este amânată, urmând a avea loc în septembrie. Mai intervine însă și întârzierea aprobării Ministerului de Război, în legătură cu dărâmarea imobilului în care se afla Căpitania portului, ca și insuficiența fondurilor alocate de stat pentru realizarea pieții lui Mircea, care va trebui „a se pava deocamdată cu piatră brută, făcându-se trotuarele cu mozaic, lucrare ce se va face cu o cheltuială minimă și cu oamenii din serviciul tehnic al comunei”¹⁹.

Însăși realizarea și transportarea în țară a statuii lui Mircea depășește termenul fixat. Abia la 12 octombrie sosește în țară „cu

¹⁵ *Ibidem*, nr. 174, 24 feb. 1900, p. 2.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 175, 2 mar. 1900, p. 1.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 176, 19 mar. 1900, p. 2.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 182, 15 iun. 1900, p. 2.

vaporul Societății Loyd”²⁰. În aceeași zi, sub supravegherea sculptorului și în prezența unui mare număr de cetățeni ai orașului Tulcea, statuia este ridicată pe stânca special construită, „cu fața întoarsă spre Dunărea ale cărei ambele maluri au fost odinioară stăpânite de marele voevod”²¹. Mircea, încoronat, era prezentat în picioare, ținându-și de tăiș sabia scoasă din teacă. În dreapta, stânca avea un intrând în care stătea un leu, tronând peste însemnele de luptă - steaguri, tunuri, lănci etc. - și peste stema Regelui Carol I, iar, în partea din stânga, jos, a aceleiași stânci, pe o placă, era inscripționată data reintrării Dobrogei în componența teritoriului românesc: „14 noiembrie 1878”.

Apropierea sărbătorilor de iarnă, precum și criza politică intervenită în conducerea județului - în câteva luni numai, toamna 1900-primăvara 1901 -, se succedaseră la Prefectura Tulcea, după Ioan Nenițescu, Sebastian Moruzi, Nicolae Rosetti-Bălănescu, I. Andronescu, col. Magheru și I. Bastachi²², au făcut, probabil, ca inaugurarea festivă a monumentului să fie amânată pentru începutul anului 1901²³ și, apoi, să iasă cu totul din preocupările autorităților locale. Așa încât monumentul lui Mircea cel Bătrân de la Tulcea nu a fost dezvelit, oficial.

El a fost apreciat pozitiv în epocă, atât ca idee, cât și ca realizare artistică, deși au existat și păreri opuse, izvorâte din considerente de ordin politic, după cum se succedau partidele și guvernele la conducerea țării și a județului, sau din motive personale ce-l vizau pe sculptorul Constantin Bălăcescu²⁴.

În timpul Primului Război Mondial, după ocuparea sudului țării de către trupele germane și încredințarea administrației Dobrogei aliaților acestora, bulgarii, cu durere în suflet, tulcenii vor fi martorii distrugerii, între alte simboluri locale, și a monumentului lui Mircea. Statuia a fost luată ca trofeu de război, iar soclul dinamitat²⁵. Martor neputincios la aceste fapte reprobabile, colonelul Ionescu Dobrogeanu nota: „Mărețul monument al reanexării Dobrogei, precum și statua lui Mircea de lângă grădina publică, au fost ridicate ca trofee, iar postamentele au fost sparte cu dinamită. Cu furie bulgarii s-au năpustit asupra bustului lui Nenițescu și l-au aruncat în Dunăre”²⁶.

Acum însă, locuitorii Tulcei, poate urmași ai celor care, fără

²⁰ „România tânără”, II, nr. 21 (seria II-a), 12 oct. 1900, p. 2.

²¹ „Istrul”, III, nr. 194, 23 nov. 1900, p. 2.

²² „Dobrogea”, II, nr. 7, 13, 17, 40, 1901.

²³ „Istrul”, III, nr. 195, 21 dec. 1900, p. 3.

²⁴ „România tânără”, II, nr. 25 (seria II-a), 30 oct. 1900, p. 1.

²⁵ Col. Ionescu Dobrogeanu, *Invazia barbară din 1916-1918 în județul Tulcea*, în „Arhiva Dobrogei”, vol. II, nr. 3/1919, p. 186.

²⁶ *Ibidem*.

preget, și-au adus obolul pentru ca în orașul lor să fie ridicat un mândru monument închinat marelui voievod muntean, pot admira o nouă statuie a lui Mircea cel Bătrân, simbol al neatârării de azi și din totdeauna a românilor.

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF A DOBROUDJAN MONUMENT IN HONOUR OF MIRCEA CEL BĂTRÂN

Abstract

Analyzing original documents and published studies, the author presents historical moments of a sculpture dedicated to Mircea cel Bătrân. In 1900 - 1901 this historical building was erected with the financial help of the inhabitants of the city of Tulcea. Unfortunately, during World War I the monument dedicated to Mircea cel Bătrân was destroyed by the of Bulgarian Army.

Keywords: Mircea cel Bătrân, monument, Dobroudja, Tulcea, press.